

NEPILNAMEČIŲ NUSIKALSTAMUMO ASPEKTAI LIETUVOJE

Egidijus Nedzinskas¹
Dr. Antanas Janušauskas²
Povilas Vepšta³
Vilius Velička⁴
Darius Joneikis⁵
Arvydas Uleckas⁶

^{1,2,3,4,5,6}Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedra
V.Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonai 30 36 59; 30 36 68
Elektroninis paštas: e.nedzinskas@mruni.eu; antanasjanusauskas@mruni.eu;
povilas.vepsta@mruni.eu;
vilius.velicka@mruni.eu; darius.joneikis@mruni.eu; arvydas.uleckas@mruni.eu

Pagrindinės sąvokos: nepilnametis, nusikalstama veika, neformalios grupės, nusikalstamumas.
Keywords: juvenile, criminal activity, informal groups and criminality.

S A N T R A U K A

Nepilnamečių nusikalstamumas Lietuvoje, nors ir lėtesniais tempais, bet visgi auga. Didelį nerimą kelia vis jaunėjantis nusikaltėlių amžius bei žiaurėjantis jų daromų nusikaltimų pobūdis. Vaikai padaro nusikaltimus dėl pačių įvairiausių priežasčių (objektyvių ir subjektyvių). Teisininkų ir sociologų nuomone, mūsų visuomenėje yra pakankamai daug veiksnių, galinčių įtakoti nepilnamečių nusikalstamą elgesį. Tai vaikų ir paauglių neužimtumas ir kontrolės nebuvimas iš šeimos ar ugdymo įstaigos pozicijų, vaiko teisių pažeidimai, ryški šeimų turtinė ir socialinė diferenciacija, žiniasklaidos formuojama pasaulėžiūra, neformalių grupių įtaka, smurtas šeimoje, skurdas, vyraujanti nebaudžiamumo iliuzija, alkoholizmas ir pan. Kaip žinia, šeimų nedarnumas bei nestabilumas arba visiškas nesirūpinimas savo vaikų auklėjimu – tai pagrindinės priežastys, skatinančios nepilnamečių nusikalstamumą. Įtakos turi ir aplinka, kurioje vaikas auga, ir tai, su kuo bendrauja, kaip praleidžia laisvalaikį.

Straipsnio tikslas - apžvelgti nepilnamečių nusikalstamumą, jo priežastis šalyje bei pradėtą taikyti prevencinę sistemą.

IVADAS

Vaikų elgesys daugiausiai priklauso nuo socializacijos proceso sėkmės. Socializacija – tai procesas, kurio metu individai išmoka ir pripažįsta tam tikros kultūros tinkamus požiūrius, vertybes, įsitikinimus ir elgesio būdus. Šis procesas vyksta visą gyvenimą. Individą veikia iš esmės visi veiksniai, tačiau sociologai labiau linkę akcentuoti tik tam tikrus socializacijos institutus, turinčius ypač didelę reikšmę individo formavimuisi – tai šeima, mokykla, žiniasklaida, draugai. Sociologai diskutuoja, kuris iš šių socializacijos faktorių yra reikšmingiausias, tačiau tikriausiai nekyla abejonių, kad šeima yra pirmoji socialinė struktūra, perteikianti tam tikrus elgesio modelius. Todėl reikia atkreipti dėmesį į šeimos įtaką atliekant nepilnamečių nusikaltimų prevenciją ar, atvirkščiai, paskatą nusikalsti. Nė vienas gimęs vaikas negali būti pavadintas nusikaltėliu ir tik šeima yra pirmasis institutas, galintis paskatinti kriminalines elgesio užuomazgas. Tikriausiai dėl šios priežasties buvo atlikta daugelis kriminologinių tyrimų, kurių objektas – nepilnamečių nusikalstamumo, namų aplinkos ir vaikų auginimo praktikų sąveika [1, 2, 3].

Paaugliai vis dažniau ima vartoti alkoholį ir narkotikus. Vidutiniškai per metus šalyje nusikalsta apie 3 tūkstančius nepilnamečių [4]. Kalbant apie šeimą, galima paminėti ir tai, kad siekti tikslo visuomenei nepriimtinais būdais nepilnametis gali pradėti ir dėl šeimos kontrolės, apsaugos, auklėjimo funkcijų susilpnėjimo jo atžvilgiu, t.y., kai tėvai neskiria pakankamai dėmesio savo vaikams, o kartais net nežino, ką jie veikia, kur būna, kaip elgiasi, su kuo bendrauja ir pan. Prie vaikų auklėjimo sutrikimo galima priskirti tokį tėvų elgesį, kaip jėgos naudojimas šeimoje (tai matydamas vaikas gali imti manyti, kad teusus tik stipresnis), tikslo siekimo bet kokiomis priemonėmis pateisinimas ir pan. Tokiose šeimose nepilnamečiui neužtikrinamos sąlygos normaliam vystymuisi, vaikai gali nelankyti mokyklų, atsilikti nuo savo bendraamžių, ieškoti į save panašių draugų ir pan. [5, 6].

Mokykla - tai antras svarbus veiksnys nepilnamečio socializacijos procesui. Tačiau pasitaiko atvejų, kad ir mokykla gali lemti, kad nepilnametis pakryps į nusikalstamą kelią. Tokio elgesio tikimybė padidėja, kai tiek mokykla, tiek ir šeima nesugeba suteikti nepilnamečiams žinių, įgūdžių, nesuformuoja įsitikinimų, kurie pakreiptų vaiką visuomenei priimtina kryptimi. Mokykloje svarbus yra ir jos darbo organizavimas, mokytojų požiūris į mokinius (ypač į nepažangius). Jei mokinyms patiria pažeminimą, pedagogų priekaištus, jis ir pats save gali pradėti blogiau vertinti. Maža to, gali susiformuoti priešiškus mokyklai ir jos aplinkai,

antivisuomeniško elgesio pakraipos. Problema iškyla ir tada, kai mokinys yra pašalinamas iš mokyklos už nusižengimus, ir jis paprasčiausiai neturi kur dėtis [7, 8].

Problematiška ir tai, kad ne visi turi galimybę įgyti aukštesnį išsilavinimą, o visuomenėje pastaruoju metu vis labiau vertinamas mokslas. Gali kilti konfliktas tarp to, kas yra vertinama visuomenės ir realių galimybių tam pasiekti. Todėl pripažinimo visuomenėje gali būti bandoma siekti kitais – neteisėtais būdais.

Šio straipsnio **tikslas** - apžvelgti nepilnamečių nusikalstamumą, jo priežastis bei pradėtą taikyti prevencinę sistemą šalyje.

Nepilnamečių nusikalstamumas: pobūdis, paplitimo priežastys ir prevencinė sistema

Neabejotina, kad nepilnamečių nusikalstamumas, kaip reiškiny, yra svarbi problema bendrame šalies kontekste. Ir ypač šiuo metu, kai stebima akivaizdžiai bauginanti nepilnamečių nusikalstamumo šalyje tendencija – jaunėjantis nusikaltėlio amžius. Vis dažniau įstatymus pažeidžia jaunesni nei 14 metų asmenys. Be to, sunkėja nepilnamečių padarytų nusikaltimų pobūdis, dažnėja ir šių asmenų pakartotinai padarytų teisės pažeidimų skaičius - arti trečdalis visų ištirtų nepilnamečių padarytų nusikaltimų – recidyviniai. Iš visų nusikaltusių nepilnamečių apie 19 proc. kasmet padaro jau anksčiau teisti asmenys [4]. Nepilnamečių nusikalstamumas yra sudėtinė bendro nusikalstamumo šalyje dalis. Statistikos duomenimis, vaikai padaro apie penktadalį visų nusikalstamų veikų, o jaunuoliai ir asmenis nuo 14 iki 18 metų sudaro apie 60 proc. visų nusikaltusių asmenų, todėl vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevencija ir kontrolė yra esminė bei prioritetinga visos nusikaltimų prevencijos ir kontrolės šalyje sistemos dalis [4].

Ypatinga nepilnamečių nusikalstamumo apskaitos problema yra jo latentiskumas, nes nusikalstamų veikų tyrimai, dėl įvairių priežasčių, dažnai tęsiasi ilgai, todėl reali nepilnamečių nusikalstamumo būklė šalyje, deja, nėra gerai žinoma.

Ne tik šalies teisėtvarkos institucijoms, bet ir visuomenei daugiausiai nerimo kelia vaikų padarytų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičius. Tarp nepilnamečių vis dažniau pasitaiko nepaaiškinamos agresijos ir nežaboto žiaurumo protrūkių. Į klausimą, kas verčia paauglius taip sužiaurėti, vienareikšmiško atsakymo nėra. Ir priežasčių tam yra pakankamai daug. Sutikime su tuo, kad jaunas žmogus, kaip ir suaugusieji, šiandien yra praradęs ankstesnes moralinių vertybių kategorijas, o naujų neįsigijo. Jam atrodo, kad viskas yra leidžiama, svarbu, kad nepagautų darant bloga. Tai įtakoja ir šiuo metu plačiai akcentuojamos ir ginamos įvairios vaikų ir paauglių „teisės“ ar „teisių“ sampratos, kartu ignoruojant pastarųjų „pareigos“ ar „pareigų“ visuomenei

sampratas. Egzistuojanti šių sampratų disproporcija visuomenėje nepilnamečiams sudaro kaip ir jų nebaudžiamumo iliuziją.

Nepilnamečių padaromos nusikalstamos veikos tampa vis svarbesne visuomenės problema, todėl būtina žinoti veiksnius dėl kurių nepilnamečiai nusikalsta. Siekdami įvardinti nepilnamečių nusikalstamumo priežastis, pastebėtume, kad kiekvieną nusikaltimą sąlygojo saviti dėsniai, laikas ir vieta. Visuotinai pripažįstama, kad pagrindiniai socialiniai faktoriai lemiantys nepilnamečių nusikalstamumą yra šie:

- šeima – pirmasis vaiko socializacijos institutas, lemiantis asmenybės formavimąsi. Būtent auklėjimo klaidos šeimoje, šiltų emocinių santykių stoka, vaiko elgesio kontrolės trūkumas ir prieštaringi reikalavimai gali lemti, kad nepilnametis padarys nusižengimą.

- mokykla – antras svarbus socializacijos elementas. Pasitaiko atvejų, kai mokykla nesugeba suteikti nepilnamečiui žinių, įgūdžių bei nesuformuoja pozityvių įsitikinimų ir tai gali lemti, kad nepilnametis padarys teisės pažeidimą.

Teisininkų ir sociologų nuomone, mūsų visuomenėje yra pakankamai daug ir kitų veiksnių, galinčių įtakoti nepilnamečių nusikalstamą elgesį. Tai vaikų ir paauglių neužimtumas ir kontrolės nebuvimas iš šeimos ar mokyklos pozicijų, vaiko teisių pažeidimai, ryški šeimų turtinė ir socialinė diferenciacija, žiniasklaidos formuojama pasaulėžiūra, neformalių grupių įtaką, smurtas šeimoje, skurdas, vyraujanti nebaudžiamumo iliuzija, alkoholizmas ir kt. [1, 5, 6].

Jaunuolių neužimtumas šiuo metu ypač dažnai socialinėje aplinkoje pasitaikantis reiškinys. Tai ir paauglių įdarbinimo, ir laisvo laiko organizavimo problema. Yra manoma, kad nusikaltimai padaromi tada, kai turima laiko. Bet ar bus padarytas nusikaltimas ar ne, priklauso ne vien nuo laisvo laiko turėjimo. Čia reikšmės turi dar ir tai, kur, su kuo, kokioje aplinkoje yra praleidžiamas laisvalaikis. Nepilnamečiai dažnai nesistengia, nenori, o kai kada net neturi galimybių pasireikšti kokioje nors srityje, o jau teistiems asmenims tai ypač sunku padaryti, nes susiaurėja ir taip menkos jų galimybės susirasti darbą arba įsitraukti į kažkokią veiklą, jei sužinoma apie jo teistumą.

Neabejotinai nepilnamečių nusikalstamą elgesį skatina ir žemo lygio agresyvios, negatyvios kultūros protrūkis per masines informavimo priemones, internetą. Neretai smurtas per viešiasias informavimo priemones pateikiamas kaip pagrindinis problemų sprendimo būdas. Tai nors ir netiesiogiai, tačiau formuoja paauglių supratimą, kaip greitai įgyti kitų bendraamžių pagarbą, valdyti juos, kaip kai kuriais atvejais netgi praturtėti. Smurtas dominuoja ir šiuolaikinėje multiplikacijos produkcijoje, kurią žiūri ir maži vaikai. Jaunosios kartos pasaulėžiūrą formuoja ne

senosios gražiosios lietuviškos pasakos, kurios vyresnei kartai skiepijo gėrio, grožio, meilės artimui daigus, bet įvairūs transformeriai, fantastinės kosmoso pabaisos, aukštinančios tik grubios jėgos kultą. Tai tikrai negali nepaveikti jauno žmogaus psichiką [2, 5, 7, 11]. Be to, pastaruoju metu pastebima, kad komercializuota žiniasklaida perima vaidmenį, anksčiau priklausiusį šeimoms ir mokykloms – ji primestina formuoja visuomenei tariamai priimtinas vertybes, jos veiklos tikslus bei atskirų individų elgesio tipus, prasilenkdama su dora ir tradiciškai susiformavusia pasaulėžiūra. Todėl labai svarbu, kaip žiniasklaida, turėdama labai plačią auditoriją, pateikia informaciją apie nusikaltimus bei juos įvykdžiusius asmenis, nes taip ji kartu ir formuoja visuomenės nuomonę apie tuos žmones. Paviešintiems asmenims ypač sunku pritapti visuomenėje, o nesugebėdamas pritapti, nepilnametis gali nusikalsti dar kartą. Tačiau apie žiniasklaidos įtaką yra mažai mokslinių tyrimų, ir jie neduoda vienareikšmio atsakymo apie jos įtaką nusikalstamam elgesiui.

Analitikai konstatuoja, kad vidutiniškai pusę visų nusikaltimų paaugliai padaro susivieniję į neformalias grupės, bei vis daugiau nusikalstamų veikų jie padaro kartu su suaugusiais. Atlikus nusikalstamų veikų analizę Kauno mieste nustatyta, kad per 2008 m. pirmą pusmetį nepilnamečiai padarė 247 nusikalstamas veikas (skaičiuota pagal užbaigtus ikiteisminius tyrimus). Palyginus su 2007 metų tuo pačiu laikotarpiu vaikų padarytų nusikaltimų skaičius padidėjo 40 atvejų arba 19,3 procento. Iš vaikų nusikalstamumo analizės matyti, kad 90 nusikalstamų veikų padarytos veikiant grupėje su kitais asmenimis. Analizuojant nusikaltusių vaikų grupes pagal amžių, pastebima, kad žymiai daugiau nusikalstamų veikų padarė vaikai, veikdami kartu su bendraamžiais. 53 nusikalstamos veikos padarytos veikiant tik nepilnamečių grupėse, 34 – kartu su suaugusiais asmenimis. Lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu grupinis nusikalstamumas išliko didelis ir stabilus (2007 m. pirmas pusmetis – 91 grupinis nusikalstamumas [13]).

Pažymėtinos ir nerimą keliančios negatyvios neformalių nepilnamečių grupuočių nusikalstamumo tendencijos. Neformalios grupės - tai nepilnamečių, kartais ir vienmečių, kompanijos, kurios gali nepilnamečiui turėti didelę reikšmę, ypač kai jis turi problemų namuose ar mokykloje. Tokiose grupėse bendravimas vyksta tarp sau lygių, požiūris į daugelį dalykų yra panašus, jos tenkina daugelį nepilnamečių poreikių, o ir patys nepilnamečiai čia jaučiasi laisviau, gali daryti tai, ką namie draudžia tėvai. Ar bus daromi nusikaltimai ar ne, priklauso nuo grupės kryptingumo. Tokios grupės gali būti orientuotos į nusikaltimus ir, nepilnametis čia radęs šeimos ar mokyklos „pakaitalą“, pasilieka joje. Kai nusikaltimas yra įvykdomas, tokią grupę sujungia ne

tik bendri interesai, bet ir bendra paslaptis. Grupė gali ir nebūti tiesiogiai orientuota į nusikalstamą elgesį, tačiau jos nariai nusikalsta, pavyzdžiui, neturėdami ką veikti. Padaryti nusikaltimą nepilnametį gali paskatinti ir noras įsitvirtinti neformalioje grupėje, o kai kuriose grupėse tai gali būti savo autoriteto (valdžios) įtvirtinimo priemonė.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad nepilnamečiai gali būti įtraukiami į neformalias grupes ir suaugusiųjų, kadangi nepilnametis dar neturi baudžiamajai atsakomybei atsirasti reikalingo amžiaus. Šia priežastimi gali pasinaudoti suaugusieji, paskatindami nepilnametį antisocialiems veiksams, žinodami, kad už tai jis nebus nubaustas.

2004 metais buvo atlikta 83 šalies teritorinių policijos įstaigų pareigūnų apklausa tikslu nustatyti šalyje veikiančias nepilnamečių nusikalstamas grupuotes (dar vadinamomis neformaliais nusikalstamais susivienijimais, arba gaujomis). Apibendrintais atliktos pareigūnų apklausos duomenimis, šiuo metu Lietuvoje yra nuo 236 iki 242 jaunimo (nepilnamečių) grupuočių, priskirtinų jaunimo gaujoms [4]. Pareigūnai išskyrė šiuos pagrindinius tokių grupuočių formavimosi požymius: polinkis daryti teisės pažeidimus, polinkis vartoti alkoholinius gėrimus bei sekti organizuotų nusikalstamų grupuočių pavyzdžiu (pastarąjį požymį ypač akcentavo Kauno, Šiaulių ir Panevėžio policijos pareigūnai). Taip pat tokių gaujų formavimosi pagrindu laikoma bendra teritorija. Šiuo metu vėl bandoma suskaičiuoti visas nepilnamečių linkusių nusikalsti grupes.

Ir dar viena labai aktuali šiuolaikinės visuomenės problema - kasmet nepilnamečiai vis daugiau padaro nusikaltimų, susijusių su neteisėta narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvarta. Susirūpinimą kelia tai, kad vaikai ne tik svaiginosi narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, bet ir jomis neteisėtai disponuoja bei platina. Kauno mieste per šių metų pirmą pusmetį baigti 5 ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti (2007 m. pirmas pusmetis -1). 2 ikiteisminiai tyrimai baigti dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti (2007 m. pirmas pusmetis -1) [13].

Narkomanija – labai latentinis, grėsmingai plintantis, ir ypač tarp nepilnamečių, reiškinys. Kaip rodo pasaulinė praktika – narkomanija tiesiogiai ar netiesiogiai labai įtakoja nusikalstamumo lygį ir jo specifinius bruožus šalyje su kuriais kovoti ypač sudėtinga. Šiuo atveju geresnių rezultatų galima tikėtis tik aktyviai dalyvaujant tarptautiniuose kovos su narkotikais projektuose.

Žinoma, gyvenimas yra tiek sudėtingas, kad jo neįmanoma sutalpinti į jokią schemą. Galima diskutuoti, kurios iš minėtų bei nepaminėtų priežasčių turi didesnę ar mažesnę reikšmę ir įtaką nusikalstamumui. Tačiau neturėtų kelti abejonių tai, jog kuo ankstyvesnėje stadijoje visuomenei pavyktų pastebėti nusikalstamą elgesį sąlygojančias priežastis bei jas nutraukti, tuo daugiau problemų ji galėtų išvengti ir užsitikrinti saugesnę ateitį. Vaikai ir paaugliai negali būti vertinami kaip atskira visuomenės dalis, o nepilnamečių nusikalstamumas – kaip atskira problema [2, 6]. Ta visuomenė, kurioje vaikams neskiriamas tinkamas dėmesys, visada turės didelį nepilnamečių nusikalstamumą. Sakoma, kokia visuomenė, tokie ir vaikai. Tik kraštutiniais atvejais morališkai ir teisiškai netoleruojama veikla turi vesti prie nepilnamečių izoliavimo nuo normalaus visuomenės gyvenimo. Nusikaltusius nepilnamečius turi lydėti sustiprintas asmens socializacijos procesas. Turi būti išnaudojamas visas nustatytų alternatyvių poveikio priemonių diapazonas, maksimaliai plačiai taikoma probacijos sistema. Šiuo klausimu ne tik plačiai diskutuojama, bet jau pradėta įgyvendinti prevencinė sistema. Nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojo vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. [12]. Šios sistemos veikimas turėtų remtis tokiais pagrindiniais principais: nepilnamečių interesų ir gerovės prioritetas, nepilnamečio dalyvavimas priimant su juo susijusius sprendimus, jo atskyrimas nuo šeimos, taip pat stacionarios institucinės priežiūros skyrimas – tik kraštutiniu atveju, priežiūros vykdymas kuo arčiau nepilnamečio gyvenamosios vietos, vietos bendruomenės įtraukimas į nepilnamečių priežiūros ir socialinės integracijos procesą bei kt.

Pagrindinis šios sistemos veikimo tikslas – ugdyti nepilnametį, o ne jį bausti, stengtis integruoti į visuomenę, suteikiant ir skatinant tam būtinus asmeninius ir socialinius gebėjimus. Į šią sistemą patektų nepilnamečiai:

- 1) kurie padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau nebuvo sulaukę Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatyto baudžiamosios atsakomybės amžiaus;
- 2) kuriems taikomos auklėjamosios priemonės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 82 straipsnį;
- 3) kurie sistemingai daro administracinius teisės pažeidimus;
- 4) kurių elgesys daro žalą, o jų tėvų, globėjų (rūpintojų) bei vietos bendruomenės pastangų nepakanka pasiekti pozityvių nepilnamečio elgesio pokyčių ir jų elgesys kelia grėsmę kitiems;

5) lygtinai iš laisvės atėmimo vietų paleidžiami nepilnamečiai, kuriems būtina socialinė pagalba ir priežiūra.

Minimalios (asmeninės ir nestacionarios institucinės) priežiūros tikslas – neatskiriant nepilnamečio nuo jo gyvenamosios aplinkos siekti, kad jo elgesys pozityviai keistųsi. Ši priežiūra orientuota į formalią nepilnamečio elgesio kontrolę bei socialinę pagalbą jam pačiam bei jo tėvams (globėjams, rūpintojams). Ši priežiūra turėtų būti vykdoma glaudžiai bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis.

Nepilnamečių vidutinės (stacionarios institucinės) priežiūros įstaigos steigiamos siekiant efektyvinti rizikos grupės nepilnamečių ugdymą ir socialinę pagalbą jiems, kuri atitiktų ir visuomenės saugumo poreikius. Ši priežiūros forma būtų taikoma tik tuomet, kai švelnesnės nepakanka. Tokios įstaigos turėtų padėti nepilnamečius, turinčius socialaus elgesio sutrikimų, linkusius pažeidinėti teisėtvarką ir/ar padariusius teisės pažeidimus ar nusikaltimus, prižiūrėti bei teikti socialinę, psichologinę, pedagoginę ir kitą pagalbą jiems. Šiose įstaigose rizikos grupės nepilnamečiams turėtų būti kvalifikuotai suteikiama kompleksinė pagalba, atsižvelgiant į kiekvieno nepilnamečio individualias asmenines savybes, turimą socialinę patirtį bei elgesį.

Apibendrinant galima teigti, jog nepilnamečiai jautrūs socialinei aplinkai, jos pokyčiams ir jiems dažnai sunku orientotis joje, priimti teisingus sprendimus, ypač kai atsiduriama dviprasmiškoje situacijoje: pavyzdžiui, kai šeima reikalauja elgtis vienaip, o neformali grupė – kitaip. Tokie prieštaravimai gali skatinti nusikalsti, vartoti narkotikus ir pan. Todėl labai svarbu, kad nepilnamečiai būtų teisingai orientuoti gyvenime ir kiek galima mažiau patirtų veiksmų, galinčių lemti apsisprendimą imtis neteisėtų priemonių, įtaką.

IŠVADOS

1. Nusikalstamumas – socialinis reiškinys, kurio nepavyksta išvengti nei vienai valstybei, tačiau jo būklė ir prevencijos metodai atskirose šalyse yra skirtingi ir tai priklauso nuo įvairiausių socialinių, ekonominių, teisinių, religinių ir kitokių priežasčių. Nepilnamečių nusikalstamumas Lietuvoje, nors ir lėtesniais tempais, bet vis auga ir didžiausią nerimą mūsų šalies specialistams kelia vis sunkėjantis nepilnamečių daromų nusikaltimų pobūdis.
2. Pagrindiniai socialiniai faktoriai įtakojantys ar lemiantys nepilnamečių nusikalstamumą yra šie: auklėjimo klaidos šeimoje, šiltų emocinių santykių stoka, vaiko elgesio kontrolės trūkumas, ugdymo įstaigų nesugebėjimas suteikti nepilnamečiui žinių, įgūdžių bei nesuformavimas pozityvių įsitikinimų, taip pat vaikų ir paauglių neužimtumas ir kontrolės

nebuvimas iš šeimos ar mokyklos pozicijų, vaiko teisių pažeidimai, ryški šeimų turitinė ir socialinė diferenciacija, žiniasklaidos formuojama pasaulėžiūra, neformalių grupių įtaka, vyraujanti nebaudžiamumo iliuzija, plintanti narkomanija bei alkoholizmas ir kt.

3. Būtina įgyvendinti prevencinę nusikalstamų veikų sistemą, kurios tikslas būtų ugdyti nepilnametį, o ne vien tik jį bausti, stengtis jį integruoti į visuomenę, suteikiant ir skatinant tam būtinus asmeninius ir socialinius gebėjimus.

LITERATŪRA

1. Blackburn R. The Psychology of Criminal Conduct: Theory, research and practice. - Chichester, 1998.
2. Justickis V. Akcentuotas nepilnametis nusikaltėlis. V., 1993.
3. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е. Психология преступника и расследования преступлений. Москва, 1996
4. <http://viesoji.policija.lt/>, Žiūrėta 2008-09-03, 16.36 val.
5. Myers D.G. Psichologija. Vilnius, 2000.
6. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. V., 1997.
7. Ainsworth P. Psychology and Police Investigation // Behaviour, Crime and Legal Processes. A Guide for Forensic Practitioners / Ed. by McGuire J., Mason T., O'Kane A. 2000.
8. Dapšys A. Nepilnamečių nusikalstamumas: situacija ir prevencijos aktualijos. // Teisės problemos. 1993, Nr. 1, p. 42.
9. [Suslavičius A., Valickas G. Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. Vilnius, 1999.](#)
10. Dapšys A. Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos sistemos esmė ir jos kūrimo kryptys. // Teisės problemos 1994, Nr. 3, p. 34.
11. Шарапов. Р. Физическое насилие в уголовном праве. – Санкт Петербург, 2001. - С. 3.
12. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas//Valstybės žinios. 2007, Nr. 80-3214
13. Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato statistiniai duomenys 2007, 2008 metai.

ASPECTS OF JUVENILE CRIMINALITY IN LITHUANIA

Egidijus Nedzinskas¹
Dr. Antanas Janušauskas²
Povilas Vepšta³
Vilius Velička⁴
Darius Joneikis⁵
Arvydas Uleckas⁶

^{1,2,3,4,5,6}Mykolas Romeris University

S U M M A R Y

Juvenile criminality in Lithuania is still increasing though not so rapidly. Society is troubled by the decreasing age of criminals and brutalization of the nature of crimes. Children commit crimes for various reasons (objective and subjective). Lawyers and sociologists are of the opinion that there are plenty enough of factors which can influence criminal behaviour. The factors are following: disengagement of children and teenagers; insufficient control of a family and upbringing institutions; infringement of children rights; considerable property and social differentiation of a family; world-view formed by the media; influence of informal groups; violence in a family; poverty; prevailing illusion of impunity; alcoholism, etc. Therefore disharmony and instability in families and total neglect of their children upbringing are the main reasons stimulating juvenile crime. Environment where children grow and people who communicate and spend leisure time with them have great influence too.

*The **aim** of the article is to review juvenile criminality and its reasons in Lithuania.*